

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ У СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ

(Представлено д.е.н., проф. Євдокимовим В.В.)

Міжнародні економічні стандарти обумовлюють необхідність впровадження системи електронного документообігу та поступове наближення української моделі оподаткування до структури сучасного оподаткування ЄС, посилення і зміцнення співробітництва, спрямованого на удосконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України. Доведено, що застосування системи електронного оподаткування можливе лише після вирішення низки проблемних питань, зокрема, відсутність спільних форматів ЕЦП, наявність різних сертифікаційних центрів, інтерфейсну недосконалість діючих програмних продуктів, необхідність захищеності архівування електронних документів контролюючими органами. Досліджено місце податкового обліку в інформаційній системі управління підприємством; розкрито методологічні засади організації документообігу операцій з оподаткування результатів діяльності підприємства та розроблено рекомендації з гармонізації податкового та фінансового обліку в Україні в системі електронного документообігу. Поступовий перехід системи адміністрування податків на технології електронного врядування дозволяє стверджувати, що питання запровадження системи електронного документообігу вже не є справою окремих суб'єктів господарювання, а відноситься до низки пріоритетів держави, що актуалізує необхідність розробки методологічних та організаційних засад електронного документообігу в сфері оподаткування. В роботі запропоновано модель електронного документування, яка враховує процедуру автентифікації платника податку в глобальній системі електронного уряду, вдосконалює форми облікових реєстрів та податкової звітності, дозволяє забезпечити складання повної і правдивої звітності без додаткових витрат на утримання персоналу, підвищує якість інформаційних потоків з електронного документування податкових розрахунків.

Ключові слова: податковий облік; адміністрування податків та обов'язкових платежів; система електронного документообігу; електронний кабінет платника податків.

Вступ. Жодна сфера наукового пізнання та практичної діяльності не являє собою таку суперечливу та функціонально різноспрямовану сукупність соціально-економічних відносин, як система оподаткування, яка, крім фіскальної функції, покликана спрямовувати господарську діяльність в інтересах розвитку національної економіки в цілому. Сучасна система оподаткування є однією зі стрижневих основ економіки України. Вона суттєво впливає на формування і зростання валового внутрішнього продукту і національного доходу, на їх розподіл і споживання, а відтак, і на розвиток окремих підприємств і галузей народного господарства, на становище і рівень життя широких верств населення.

За даними Світового банку (СБ) в рейтингу сприятливих умов ведення бізнесу Doing Business за 2014 рік за показником «сплата податків» Україні відвели 108-ме місце із 189 країн (на 56 пунктів вище, порівняно з 2013 р.) [1]. В цілому, за даними СБ, на складання податкової звітності та сплату податків в Україні витрачається 390 годин на рік. Податкові зміни – один із ключів до грошей інвесторів [2]. Тому питання реформування податкового обліку і, зокрема, оптимізації інформаційних потоків у системі оподаткування набувають все більшої актуальності.

Електронний документообіг є технологічною відповіддю на сучасні вимоги, які висуваються існуючою політично-економічною ситуацією до ефективної діяльності будь-якого підприємства. Світові економічні стандарти вимагають впровадження у життя системи електронного документообігу та поступове наближення української моделі оподаткування до структури сучасного оподаткування ЄС, посилення і зміцнення співробітництва, спрямованого на удосконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України. Вважаємо, що застосування системи електронного оподаткування можливе лише після вирішення низки питань, які ураховують відсутність спільних форматів ЕЦП різних серт © А.В. Янчев, 2015 ерфейсну недосконалість діючих програмних продуктів, питання надання електронних документів контролюючим органам під час перевірки [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних і практичних основ взаємозв'язку бухгалтерського обліку та оподаткування висвітлено в працях вчених, зокрема: Е.Гейер, Я.Голубки, Н.Гури, Т.Єфименко, Л.Ловінської, Л.Котенко, Є.Мниха, А.Озеран, Т.Сльозко та інших науковців. Не зменшуючи вагомості одержаних результатів та напрацьовань, необхідно підкреслити

доцільність поглиблення розуміння питань гармонізації теорії і практики податкового обліку, а також визначення шляхів покращення податкового обліку як складової інформаційної системи управління суб'єктами господарювання, що і стало **метою статті**.

Залишаючись підсистемою бухгалтерського обліку, податковий облік є процесом спостереження, вимірювання, реєстрації та систематичного узагальнення інформації про господарські факти, які впливають на податкове зобов'язання платника податку та підлягають контролю з боку органів податкової служби [4]. Інформаційну базу податкового обліку окрім первинних облікових документів та облікових реєстрів, становлять реєстри податкового обліку та податкова звітність (рис. 1).

Самостійно розробити методику організації та ведення податкового обліку на підприємстві важко через відсутність методологічної підтримки з боку держави [5].

Рис. 1. Інформаційна модель податкового обліку

Під час розробки методологічних засад ведення податкового обліку, які б лягли в основу його гармонізації з фінансовим обліком, мають бути враховані основні риси обох видів обліку, що характеризують ключові точки їх синхронізації в системі електронного документообігу. Ситуація, що склалася на сьогоднішній день в податковій системі України, є набагато кращою, ніж до набуття чинності податкового кодексу. Разом з тим, коментуючи позиції України в рейтингу Doing business, «оподаткування» (Paying Taxes), в якому Україна поліпшила свої позиції в нинішньому році на 18 пунктів (перемістившись із 183-го місця до 165-го), експерти Світового банку підкреслюють необхідність поглиблення податкових реформ у напрямку зменшення кількості податкових платежів, спрощення правил ведення податкового обліку, впровадження в Україні електронної звітності, удосконалення системи адміністрування податків та обов'язкових платежів [6]. Подібну фіскальну ініціативу зі спрощення правил податкового обліку у поданих до парламенту законопроектах № 3606 від 13.11.2013 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо поліпшення умов ведення бізнесу» та № 3607 «Про внесення змін у Бюджетний кодекс України у зв'язку зі скороченням кількості податків і зборів», в яких пропонується скоротити кількість податків та зборів з 22 до 9, декларацій — з 115 до 26, податкових платежів — з 172 до 52, а перекося в адмініструванні ПДВ ліквідувати, скасувавши інститут податкових накладних та встановивши єдині обов'язкові реквізити первинних документів для стягнення цього податку.

У міжнародній практиці все більша увага приділяється концепціям застосування під час реформування податкової системи та податкової політики країни функціонально-еволюційного підходу порівняльного оподаткування (comparative taxation), в основу якого покладено методичні аспекти інституційного аналізу, податкової трансплантації та визначення «загального ядра» податкового законодавства у різних правових системах [7]. Використання напрацювань відомих зарубіжних економістів надасть економіці України комплексний теоретичний базис вивчення податкової конвергенції, дивергенції та підвищить ефективність податкової політики за рахунок методів податкової «пересадки».

Певна робота за цими напрямками вже ведеться в Україні на державному рівні. Поширюється функціонал сервісу Електронний кабінет платника податків, переводяться у електронний формат певні види реєстрів податкового обліку, запроваджуються технології електронних перевірок (зокрема камеральних), робляться певні кроки у напрямку спрощення процедури адміністративного оскарження, скорочується кількість перевірок платників податків. Разом з тим, на рівні окремих суб'єктів господарювання має також проводитися робота з гармонізації видів обліку. Запорукою такої діяльності має стати розробка відповідних організаційних принципів обліку. Наприклад, формування окремого розділу Наказу про облікову політику підприємства, присвяченого методичним аспектам ведення податкового обліку. Крім того, підприємствам слід розробляти відповідні реєстри обліку податкових

різниць, відстрочених податкових активів та зобов'язань, приросту балансової вартості запасів та інші реєстри. Для цього доцільно використовувати з деякими змінами існуючі форми [8].

Податкові реформи супроводжувалися вдосконаленням податкових інститутів. Так 31 липня 2014 р. Верховна Рада прийняла Закон України № 1621-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України», який серед іншого запроваджує електронну систему адміністрування ПДВ [9] і став першим нормативним актом, який пропонує суцільне електронне адміністрування одного із основних загальнодержавних податків України.

Поступовий перехід системи адміністрування податків на технології електронного врядування дозволяє стверджувати, що питання запровадження системи електронного документообігу вже не є справою окремих суб'єктів господарювання, а належить до низки пріоритетів держави, що актуалізує необхідність розробки методологічних та організаційних засад електронного документообігу в сфері оподаткування.

Україна активно залучається до роботи Міжнародного економічного форуму з оцінки індексу EGDI (European Geological Data Infrastructure), згідно з останнім звітом за 2013 р. склався такий рейтинг (табл. 1) [10].

Електронний документообіг у системі оподаткування – це сукупність нових технологій роботи з документами, які дозволяють організувати постійну взаємодію систем, що забезпечують різні операції з обробки документів. До таких технологій належать:

- а) технології розпізнавання текстів, що трансформують паперові вхідні документи у виключно електронну форму подання;
- б) електронний аналог власноручного підпису;
- в) засоби передавання даних;
- г) засоби збереження електронної інформації.

Названі вище технології дозволяють підсистемам, що виконують різні функції, органічно доповнювати одна одну. Подібна взаємодія дозволяє значно підвищити ефективність праці держслужбовців під час роботи з документами. Електронний документообіг дозволяє створити в органі влади єдиний інформаційний простір, інтегруючи в єдиний вузол усі документальні системи. Інтеграція здійснюється без зниження якості роботи з документами, зі збереженням традицій вітчизняного діловодства. Всі оброблювані документи зберігаються в єдиному сховищі, що дозволяє забезпечити оптимальний пошук і вибірку інформації в процесі підготовки матеріалів.

Схема взаємодії систем електронного документообігу з єдиним сховищем документів органів влади на прикладі найбільш протяжного циклу обробки податкової звітності відображена на рисунку 2.

Впровадженню електронних сервісів та розвитку електронного документообігу сприяє Меморандум щодо поліпшення процесу подання звітності, для реалізації положень якого в Україні функціонує на державному рівні електронний сервіс «Електронний кабінет платника податків».

Таблиця 1

Індекс розвитку електронного уряду EGDI в деяких країнах у 2014 році

Рейтинг	Країна	Значення індексу	Субіндекс веб-присутності	Субіндекс телекомунікаційної інфраструктури	Субіндекс людського капіталу
1	Республіка Корея	0,93	1,00	0,84	0,95
2	Нідерланди	0,91	0,96	0,83	0,94
3	Велика Британія	0,90	0,97	0,81	0,90
4	Данія	0,89	0,86	0,86	0,95
5	США	0,87	1,00	0,69	0,92
6	Франція	0,86	0,88	0,79	0,92
7	Швеція	0,86	0,84	0,82	0,91
8	Норвегія	0,86	0,86	0,79	0,93
9	Фінляндія	0,85	0,88	0,72	0,95
10	Сінгапур	0,85	1,00	0,69	0,85
	...				
	...				
68	Україна	0,57	0,42	0,35	0,92

- 0 – звернення фізичної або юридичної особи;
- 1 – зареєстрований вхідний документ;
- 2 – розглянутий вхідний документ;
- 3 – проект вихідного документа;
- 4 – узгоджений проект вихідного документа;
- 5 – затверджений вихідний документ;
- 6 – зареєстрований вихідний документ;
- 7 – шаблони документів;
- 8 – нормативно-довідкова та керівна інформація;
- 9 – архів електронних документів органів влади.

Рис. 2. Схема взаємодії документообігу зі сховищем документів

Електронний кабінет платника надає платникам податків можливість працювати з органами фіскальної служби дистанційно в режимі реального часу. Програмне забезпечення даного сервісу дозволяє безкоштовно формувати, підписувати та подавати суб'єктами господарювання звітність до органів ДФС та Державної служби статистики України в електронному вигляді. Крім того, вбудований веб-портал «TAXER» надає клієнтам Акредитованого центру сертифікації ключів (АЦСК) інформаційно-довідкового департаменту ДФС можливість підписати та відправити електронну звітність до органів ДФС із будь-якого браузера без додаткової інсталяції програмного забезпечення.

З врахуванням можливостей електронного кабінету платника податків запропоновано модель електронного документообігу в системі оподаткування України (рис. 3).

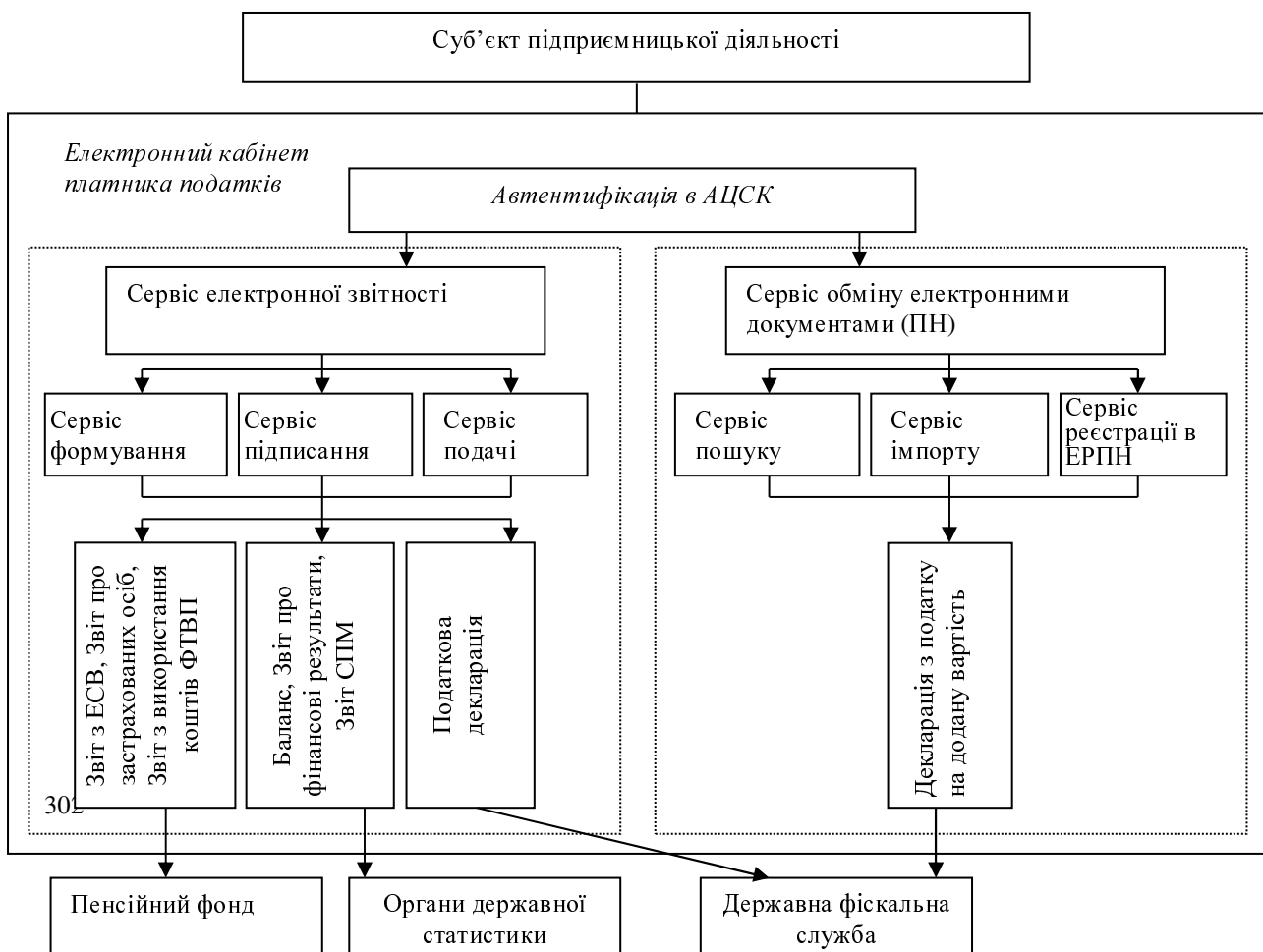

Рис. 3. Модель електронного документообігу в системі оподаткування України

Електронний кабінет платника податків є дієвим засобом реалізації таких можливостей:

- подавати декларації з використанням електронного цифрового підпису і переглядати подану та/або сформовану податкову звітність (звітність подається пакетом (декларація з усіма додатками);
- обов'язкові реквізити звітності автоматично заповнюються даними платника, наявними в базі даних ДФС;
- немає розриву в часі між відправленням звітності платником, отриманням ним повідомлення про доставку звітності в ДФС і отриманням підтвердження про прийняття звітності;
- квитанції про отримання і прийняття надходять платнику протягом декількох хвилин;
- можливість імпортувати сформовані в бухгалтерських програмах, наприклад 1-С, електронні звіти в кабінет платника, з перетворенням в пакет документів і подальшим направленням до ДФС;
- перевірити звітність на наявність арифметичних помилок;
- провести звіряння своїх розрахунків з бюджетом та отримати Акт про проведення звіряння, не витрачаючи час на відвідування органів ДФС тощо;
- заздалегідь визначити розмір пені, що буде нарахована після погашення суми боргу;
- отримувати нагадування щодо строків подання звітності та сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);
- отримувати інформацію щодо особистих реєстраційних даних (податковий номер платника податків, назва платника податків, основний вид діяльності, ПІБ бухгалтера та директора тощо);
- подавати заяви та отримувати в електронному вигляді довідки про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, що контролюються органами фіскальної служби;
- переглядати інформацію щодо стану своїх розрахунків з бюджетом, зокрема про заборгованість зі сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Висновки та пропозиції. Документування як початковий етап облікового процесу генерує оперативну та достовірну інформацію і є сполучною ланкою між господарською діяльністю і системою управління суб'єкта господарювання. Тому в статті представлено рекомендації щодо імплементації методики електронного документування за ключовими бізнес-процесами підприємницької діяльності. Розроблена модель електронного документування враховує процедуру автентифікації платника податку в глобальній системі електронного уряду, вдосконалює форми облікових реєстрів та податкової звітності, дозволяє забезпечити складання повної і правдивої звітності без додаткових витрат на утримання персоналу, підвищує якість інформаційних потоків з електронного документування податкових розрахунків.

Список використаної літератури:

1. Doing Business [Internet-resource]. – Access mode : <http://www.doingbusiness.org/>.
2. Kiev.ua [Internet-resource]. – Access mode : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/iz-20-ti-do-9-ti>.
3. *Сколотій Л.О.* Електронний документообіг в оподаткуванні, сучасний стан та перспективи розвитку / *Л.О. Сколотій, І.В. Горковенко, І.В. Сколотій* // Ефективна економіка – 2014. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
4. *Котенко Л.М.* Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посібник / *Л.М. Котенко, Г.М. Фадєєва*. – Х. : НТУ «ХПІ», 2014. – 483 с.
5. *Козін Е.Г.* Деякі проблеми та перспективи вдосконалення системи податкового обліку в Україні / *Е.Г. Козін, І.В. Кладієнко* // Вісник СумДУ / Серія : Економіка. – 2010. – № 1. – С. 87.
6. Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises Doing Business 2014 [Internet-resource]. – Access mode : <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2014>.
7. *Hugh Ault* Comparative Income Taxation : third Edition / *Ault Hugh, Brian Arnold*. – Publisher : Aspen Publishers Inc., U.S., 2010. – P. 37.
8. *Єфименко Т.І.* Податок на прибуток; концепція визначення об'єкта оподаткування / *Т.І. Єфименко, Л.Г. Ловінська, Ф.О. Ярошенко*. – К. : НДФІ, 2004. – С. 74–115.
9. Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість ; затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 569 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF>.

10. Измерение информационного общества 2012 / Международный союз электросвязи Place des Nations CH-1211 Geneva Switzerland [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/idi/material/2012/MIS2012-ExecSum-R.pdf>.

ЯНЧЕВ Андрій Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Наукові інтереси:

- методологія та організація бухгалтерського обліку;
- фінанси підприємств;
- система оподаткування;
- організація праці робітників обліково-аналітичної служби.

Тел.: (067) 777–73–22.

Стаття надійшла до редакції 29.12.2014.